

บาทแข็ง เยนอ่อน ญี่ปุ่นจะไม่ลงทุนในไทยแล้วหรือ?: มุมมองจากผู้กำหนดนโยบาย

บงกช อนุโรจน์
สำนักการตลาดเพื่อการลงทุน
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอมุมมองของผู้เขียนซึ่งมีประสบการณ์การทำงานที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐกำกับดูแลนโยบายส่งเสริมการลงทุน การศึกษาแสดงให้เห็นถึงสถิติค่าขอรับการส่งเสริมการลงทุนของนักลงทุนสัญชาติญี่ปุ่นในประเทศไทย ที่ยังคงปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าค่าเงินบาทจะแข็งค่าขึ้นและเงินเยนอ่อนค่าลงในช่วงต้นปี พ.ศ. 2556 ผลสำรวจความคิดเห็นของนักลงทุนญี่ปุ่นยืนยันว่า ความสนใจการลงทุนในไทยของนักลงทุนญี่ปุ่นยังอยู่ในระดับสูง แต่ปัจจัยความเสี่ยงของการลงทุนในไทย เช่น ปัญหาระบบราชการ และความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง อาจทำให้นักลงทุนญี่ปุ่นพิจารณากระจายความเสี่ยงไปยังประเทศอื่น นอกจากนี้ บีโอไอมีแผนงานที่จะเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการเอสเอ็มอีไทย และผู้ประกอบการเอสเอ็มอีญี่ปุ่นผ่านการจับคู่ธุรกิจให้เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การลงทุนญี่ปุ่น บีโอไอ การลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในไทย การเชื่อมโยงบริษัทไทยและญี่ปุ่น

Strong Baht, Weak Yen: Will Japan Invest in Thailand or not?: Perspective of a Policymaker

Bonggot Anuroj*

Investment Marketing Bureau, Board of Investment

Abstract

This study shows the perspective of the author, who has been working for many years at the Thai investment promotion agency, Thailand Board of Investment, on the impact of the appreciation of the baht on direct investment from Japan. The statistics on BOI applications submitted illustrate that foreign direct investment into Thailand, including those from Japan, continue to increase even with the baht appreciation at the beginning of 2013. The JBIC Survey 2012 also confirms Japanese MNCs' continued interest in investing in Thailand. However, natural disaster and political instability have become risk factors for investment in Thailand, which may cause Japanese companies to consider investing in other countries to avoid those risks. In addition, the Thailand Board of Investment has a programme to strengthen linkages between Thai and Japanese SMEs through business networking and matching.

Keywords: Japanese investment, Thailand Board of Investment, Japanese direct investment in Thailand, Linkages between Thai and Japanese companies

* Corresponding author e-mail: bonggot@boi.go.th

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศกำลังพัฒนาต้องแข่งขันกันดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment หรือ FDI) สำหรับประเทศไทย เครื่องมือส่งเสริมการลงทุนที่สำคัญ คือ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน” โดยมีสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Office of the Board of Investment) หรือ บีโอไอ ซึ่งเป็นหน่วยราชการที่เทียบเท่ากับกรม สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม ทำหน้าที่รับผิดชอบหลักด้านการชักจูงและส่งเสริมการลงทุน ภายใต้การกำกับด้านนโยบายโดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

นโยบายส่งเสริมการลงทุนในปัจจุบันภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2544) จะให้สิทธิประโยชน์ในด้านภาษีอากร เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล การยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร แก่โครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ ช่วยสนับสนุนการพัฒนาของอุตสาหกรรม และการยกระดับทั้งระบบและมาตรฐานการผลิต เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดโลก ทั้งนี้ มาตรการส่งเสริมการลงทุนใช้กับนักลงทุนต่างชาติ และนักลงทุนไทยเท่าเทียมกัน

บทความนี้ได้สรุปคำบรรยายและข้อคิดเห็นของผู้เขียน จากการบรรยายในหัวข้อเดียวกันกับชื่อบทความในงานสัมมนาเรื่อง “บาทแข็ง เยนอ่อน ญี่ปุ่นจะไม่ลงทุนในไทยแล้วหรือ?” จัดโดยศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2556 โดยเป็นการสรุปข้อมูลเชิงพรรณนาและนำเสนอข้อคิดเห็นโดยมิได้วิเคราะห์ถึงผลกระทบตามแนวทางของทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับการลงทุนจากต่างประเทศ และผู้เขียนได้ปรับปรุงสถิติบางส่วนซึ่งได้รับผลการสำรวจที่สมบูรณ์ภายหลังจากการสัมมนา ทั้งนี้ ข้อคิดเห็นทั้งหมดที่ปรากฏในบทความเป็นความเห็นส่วนตัวของผู้เขียน

ในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่บีโอไอ แต่มิใช่ความเห็นของบีโอไอแต่อย่างใด

บทความนี้เริ่มจากการนำเสนอสถิติการลงทุนภาพรวมของญี่ปุ่นในประเทศไทยในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา จากนั้นวิเคราะห์การลงทุนของญี่ปุ่นในช่วงวิกฤตการณ์การเงินในสหรัฐอเมริกาศหรัฐอเมริกาและยุโรป จนถึงช่วงบาทแข็ง-เยนอ่อนในต้นปี พ.ศ. 2556 และนำเสนอผลการสำรวจความคิดเห็นของนักลงทุนญี่ปุ่นต่อทิศทางการลงทุนในประเทศไทย และสุดท้ายนำเสนอแผนงานการใช้ประโยชน์ของการลงทุนญี่ปุ่น ผ่านความร่วมมือระหว่างบริษัทขนาดเล็กและขนาดกลางของไทยและญี่ปุ่น

2. การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

การรายงานสถิติการลงทุนจากต่างประเทศของประเทศไทยมีสองรูปแบบ ได้แก่ สถิติของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่แสดงถึงเงินทุนไหลเข้าที่แท้จริง และสถิติของบีโอไอซึ่งแสดงถึงแนวโน้มการลงทุนขำหน้า สถิติบีโอไอมีสองระดับ คือ ชั้นค่าขอรับการส่งเสริม ชั้นอนุมัติโครงการ และชั้นออกบัตรส่งเสริมการลงทุน โดยสถิติในชั้นที่สามจะแสดงถึงการเริ่มดำเนินโครงการ เนื่องจากนักลงทุนจะต้องจัดตั้งบริษัทก่อนที่จะได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุน ทั้งนี้ สถิติการลงทุนจากต่างประเทศของบีโอไอจะนับจากมูลค่าการลงทุนของโครงการ ที่มีต่างชาติเข้าใดชาติหนึ่งหรือหลายชาติถือหุ้นรวมกันตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป กรณีที่กล่าวถึงโครงการญี่ปุ่น จะหมายถึงโครงการที่มีญี่ปุ่นถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป

2.1 การลงทุนของญี่ปุ่นเปรียบเทียบกับการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด

จากแผนภาพที่ 1 ซึ่งแสดงถึงมูลค่าการลงทุนของญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับมูลค่าการลงทุนจากต่าง

ประเทศทั้งหมดที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน จะเห็นว่าการลงทุนญี่ปุ่นมีทิศทางเพิ่มขึ้นหรือลดลง ล้อตามกับการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด ในทางกลับกัน อาจพิจารณาได้ว่าการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของการลงทุนญี่ปุ่นในบางช่วง กลายเป็นสาเหตุให้มูลค่าการลงทุนจากต่างประเทศโดยรวมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงของการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการส่งออก การลงทุนจากต่างประเทศรวมทั้งจากญี่ปุ่นยังอยู่ในระดับต่ำ ต่อมาเมื่อเงินเยนเพิ่มค่าสูงขึ้นนับพลันหลังการประชุม Plaza Accord การลงทุนจากญี่ปุ่นไหลทะลักเข้าไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากภาพจะเห็นเป็นคลื่นการลงทุนของเส้นกราฟได้อย่างชัดเจน ขณะที่เส้นกราฟของมูลค่าการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมดก็แสดงรูปร่างเช่นเดียวกัน จึงสรุปได้ว่าการ

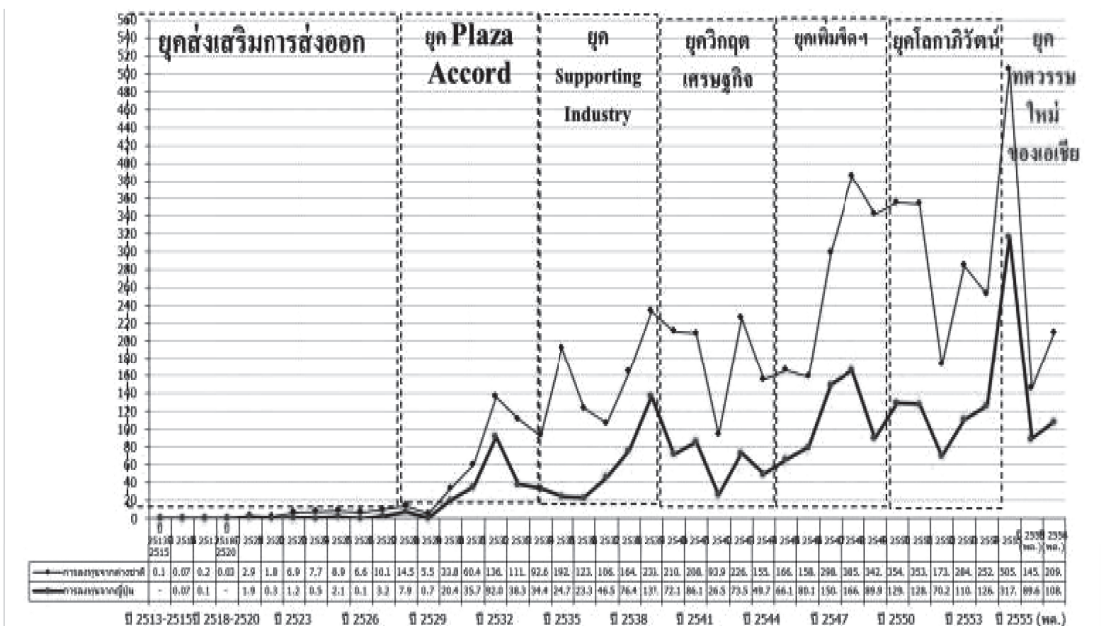
ลงทุนจากญี่ปุ่นในช่วงนั้น ทำให้มูลค่าการลงทุนจากต่างประเทศในภาพรวมทั้งหมดสูงตามไปด้วย

ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง ทำให้นักลงทุนต่างชาติขาดความมั่นใจ การลงทุนจากต่างประเทศรวมทั้งจากญี่ปุ่นจึงซบเซาลงไป เมื่อสถานการณ์ดีขึ้น การลงทุนจากต่างประเทศก็ฟื้นตัวเพิ่มขึ้นใหม่ ต่อมาการลงทุนลดลงอีกครั้งในช่วงวิกฤตการณ์การเงินเอเชีย หรือ วิกฤตต้มยำกุ้ง เมื่อเว้นระยะจนสถานการณ์มั่นคง การลงทุนก็ฟื้นตัวเป็นลำดับ ล่าสุดในระหว่างปี พ.ศ. 2554-2555 เป็นอีกช่วงหนึ่งที่มีการลงทุนของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น ผลักดันให้การลงทุนจากต่างประเทศในภาพรวมสูงตามไปด้วย

แผนภาพที่ 1

การเปรียบเทียบการลงทุนจากต่างประเทศกับการลงทุนจากญี่ปุ่นในขั้นตอนการส่งเสริมการลงทุน
ปี พ.ศ. 2513-2556 (พฤษภาคม)

มูลค่าการลงทุน (พันล้านบาท)



ที่มา: สำนักความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

2.2 ภาพรวมการลงทุนและการลงทุนญี่ปุ่นในระยะปัจจุบัน

จากสถิติโครงการลงทุนที่ยื่นขอรับการส่งเสริมต่อคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนในแผนภาพที่ 2 ซึ่งเป็นตัวเลขภาพรวมของการลงทุนทั้งต่างชาติและไทยรวมกัน จะเห็นว่าปี พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2553 มูลค่าการลงทุนอยู่ในระดับต่ำกว่าช่วงอื่น เนื่องจากได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินโลกที่เกิดในสหรัฐฯ และยุโรป ทำให้การขยายการลงทุนของชาติดังกล่าวลดลง ต่อมาในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2554 เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในประเทศไทยขึ้น ทำให้การลงทุนในไตรมาสสุดท้ายของปีลดลง แต่ภาพรวมของการลงทุนทั้งปีก็ยังอยู่ในระดับสูง เนื่องจากสถานการณ์เศรษฐกิจโลกเริ่มที่จะฟื้นตัว มีการลงทุนกลับเข้ามาในช่วงก่อนน้ำท่วมตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2554

ภายหลังเหตุการณ์น้ำท่วมซึ่งมีโรงงานจำนวนมากได้รับผลกระทบ บีโอไอได้ออกมาตรการช่วยเหลือนักลงทุนแบ่งออกเป็นสามส่วน ได้แก่ การยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักรที่นำเข้ามาทดแทนเครื่องที่เสียหายจากอุทกภัย มาตรการด้านภาษีอากรเพื่อฟื้นฟูการลงทุนจากวิกฤตอุทกภัยโดยให้สิทธิประโยชน์ เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล เป็นต้น และมาตรการการให้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติมด้านภาษีอากรกรณีการลงทุนใหม่ในพื้นที่ที่ประสบอุทกภัย ซึ่งมาตรการเหล่านี้ใช้บังคับเป็นการทั่วไปทั้งกับโครงการลงทุนของไทยและต่างชาติ ไม่มีมาตรการช่วยเหลือนักลงทุนรายใดหรือชาติใดเป็นพิเศษ

ภายใต้มาตรการช่วยเหลือนักลงทุนที่ประสบอุทกภัยดังกล่าว ข้อมูล ณ วันที่ 4 มกราคม พ.ศ.

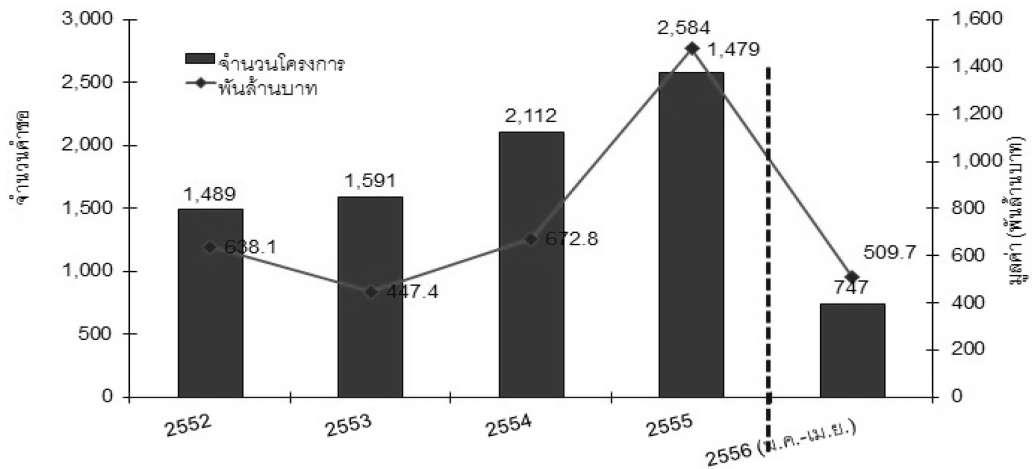
2556 พบว่ามีบริษัทได้รับอนุมัติให้นำเข้าเครื่องจักรเพื่อทดแทนของเดิมที่ได้รับความเสียหาย 277 ราย รวมจำนวน 505 โครงการ คิดเป็นมูลค่าเครื่องจักรที่นำเข้ารวม 113,313 ล้านบาท ในส่วนของการลงทุนเพื่อทดแทนส่วนที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัย มีจำนวนบริษัท 202 ราย จำนวนรวม 258 โครงการ มูลค่าการลงทุนรวมทั้งสิ้น 178,150 ล้านบาท ขณะที่มีการลงทุนยื่นขอลงทุนใหม่ในพื้นที่ที่ประสบภัย 44 ราย รวมจำนวน 51 โครงการ มูลค่าการลงทุนรวม 26,366 ล้านบาท

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2555 ที่พบว่าการลงทุนในภาพรวมทั้งไทยและต่างชาติเพิ่มสูงขึ้นมากนั้น ส่วนหนึ่งเป็นการลงทุนเพื่อทดแทนโครงการ ที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์น้ำท่วมดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น อีกส่วนหนึ่งเป็นโครงการที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุน ในสาขาการบริการและสาธารณูปโภค ที่มีโครงการขนาดใหญ่ เช่น การขนส่งทางอากาศ และสาขาปิโตรเคมี ตลอดจนมีโครงการผลิตกระแสไฟฟ้าจำนวนมากทั้งจากก๊าซธรรมชาติและจากพลังงานทดแทน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม และไบโอมัส ทำให้โดยรวมมีโครงการยื่นขอรับการส่งเสริมสูงถึง 2,584 โครงการ มูลค่าการลงทุนรวมทั้งสิ้น 1,479 พันล้านบาท หรือเกือบ 1.5 ล้านล้านบาท นับเป็นมูลค่าการยื่นขอรับการส่งเสริมสูงที่สุดในประวัติศาสตร์ของการส่งเสริมการลงทุน

สำหรับแนวโน้มการลงทุนในช่วงสี่เดือนแรกของปี พ.ศ.2556 ก็มีแนวโน้มที่ดี แม้ว่าจะไม่มีค่าขอรับการส่งเสริมการลงทุนมากเท่ากับปีที่ผ่านมา แต่คาดว่าจะอย่างน้อยน่าจะอยู่ในระดับเดียวกับปี พ.ศ. 2554

แผนภาพที่ 2

โครงการลงทุนไทยและต่างชาติที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนต่อปีโอไอ
ระหว่างปี 2552 - 2556 (มกราคม-เมษายน)

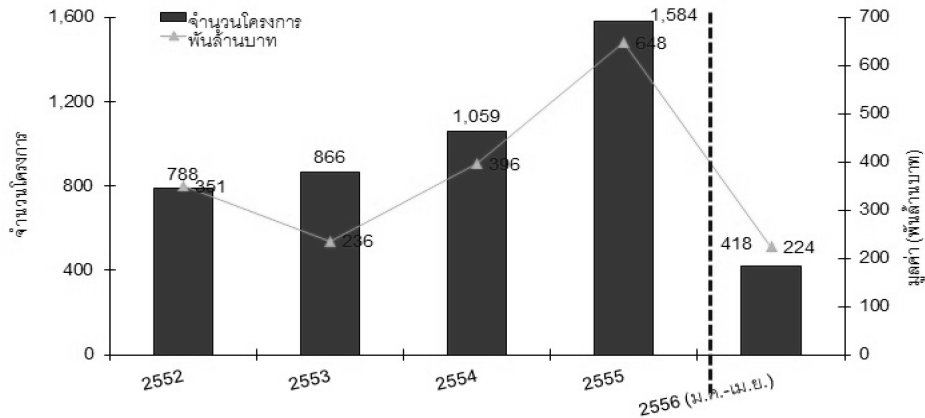


ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ข้อมูล ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2556

หากพิจารณาเฉพาะโครงการที่มีต่างชาติร่วมทุนตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป ในแผนภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่ามีทิศทางสอดคล้องกับภาพรวมของการลงทุนในแผนภาพที่ 2 โดยในปี พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2553 มีจำนวนโครงการต่างชาติที่ยื่นขอรับการส่งเสริมและมูลค่าการลงทุนอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากวิกฤต

เศรษฐกิจการเงินในสหรัฐฯ และยุโรป เมื่อสถานการณ์ดีขึ้นก็เริ่มขยายการลงทุนในปี พ.ศ. 2554 แม้จะชะงักไปในช่วงเหตุการณ์น้ำท่วม แต่นักลงทุนต่างชาติกลับมาลงทุนขยายการลงทุนในปี พ.ศ. 2555 โดยญี่ปุ่นเป็นต่างชาติผู้ลงทุนหลัก

แผนภาพที่ 3
โครงการต่างชาติที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุน
ระหว่างปี 2552 - 2556 (มกราคม-เมษายน)



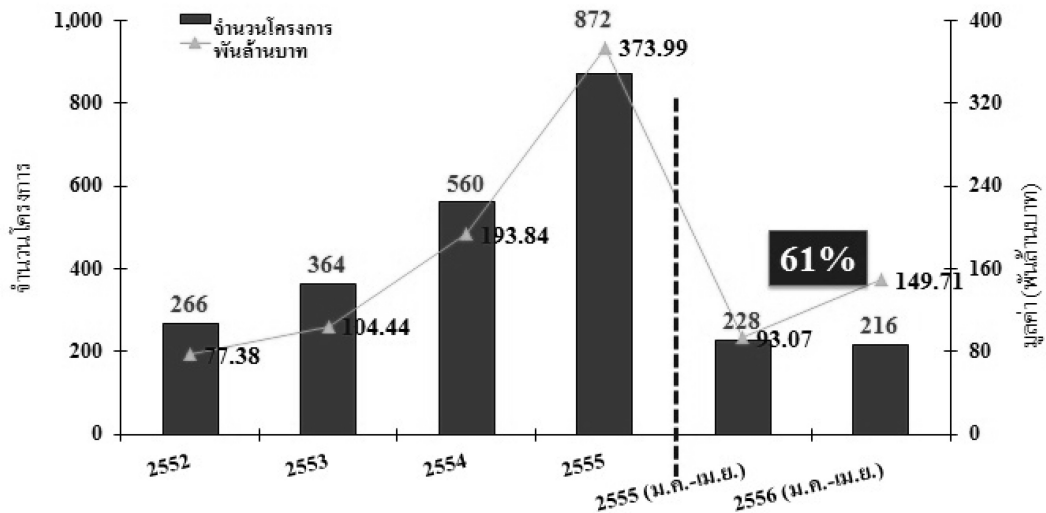
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ข้อมูล ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2556

แผนภาพที่ 4 แสดงสถิติเฉพาะโครงการญี่ปุ่นซึ่งสอดคล้องกับทิศทางของการลงทุนจากต่างประเทศในภาพรวม หากดูสถิติในปี พ.ศ. 2552 ทั้งจำนวนโครงการและมูลค่าของคำขอรับการส่งเสริมยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินโลกยังไม่ดีขึ้น แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2554 มูลค่าคำขอรับการส่งเสริม

จากญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้นมาโดยตลอด แม้จะชะงักไปในช่วงปลายปี พ.ศ. 2554 ที่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมและการลงทุนญี่ปุ่นเพิ่มสูงสุดในปี พ.ศ. 2555 ขณะที่การลงทุนในสี่เดือนแรกของปี พ.ศ. 2556 จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มของการลงทุนที่ดีมาก โดยมูลค่าการลงทุนเพิ่มสูงขึ้นกว่าร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า แต่จำนวนโครงการลดลงเล็กน้อย

แผนภาพที่ 4

โครงการขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากญี่ปุ่น
ระหว่างปี 2552 - 2556 (มกราคม-เมษายน)



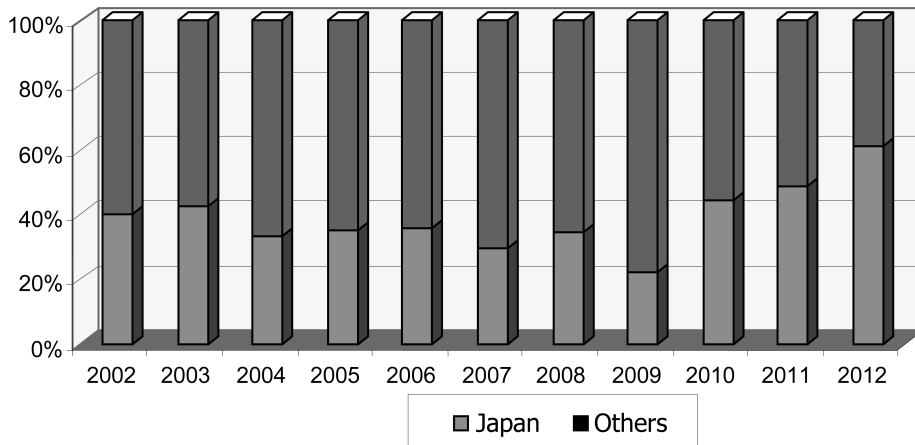
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ข้อมูล ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2556

แผนภาพที่ 5 แสดงสถิติการลงทุนของญี่ปุ่น 10 ปีย้อนหลังเทียบกับการลงทุนของต่างชาติอื่นๆ จะเห็นว่าจากเดิมที่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นต่างชาติที่ลงทุนสูงสุดในประเทศไทยตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 40 ของการลงทุนจากต่างประเทศ

ทั้งหมดในแต่ละปี ยกเว้นบางปีที่มีการลงทุนลดลงไป เช่นในปี พ.ศ. 2552 แต่ในปี พ.ศ. 2554 สัดส่วนดังกล่าวได้เพิ่มเป็นร้อยละ 48 และเป็นร้อยละ 57 ในปี พ.ศ. 2555 หรือกล่าวได้ว่าครึ่งหนึ่งของการลงทุนจากต่างประเทศเป็นการลงทุนจากญี่ปุ่น

แผนภาพที่ 5

สัดส่วนการลงทุนจากญี่ปุ่นเทียบกับการลงทุนจากชาติอื่น (ชั้นค่าขอรับการส่งเสริม)



ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

มีผู้ตั้งข้อสงสัยว่าเหตุการณ์น้ำท่วมน่าจะกระทบการลงทุนจากญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากนิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมในจังหวัดอยุธยาและปทุมธานีรวม 7 แห่งที่น้ำท่วม มีบริษัทญี่ปุ่นตั้งโรงงานอยู่เป็นจำนวนมาก และมีคำถามต่อเนื่องว่า เหตุการณ์น้ำท่วมจะเป็นเหตุให้บริษัทญี่ปุ่นย้ายการลงทุนออกจากประเทศไทยหรือไม่

รายงานผลการสำรวจแนวโน้มภาวะการค้าการลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยช่วงครึ่งหลังของปี พ.ศ. 2554 โดยหอการค้าญี่ปุ่นกรุงเทพฯ พบว่าในจำนวนบริษัทญี่ปุ่นที่ตอบแบบสอบถาม 354 ราย มี 69 ราย หรือร้อยละ 19 ได้รับผลกระทบโดยตรงจากน้ำท่วม แบ่งเป็นบริษัทด้านอุตสาหกรรมการผลิต 51 ราย และอื่นๆ 18 ราย และบริษัทอีก 275 ราย หรือร้อยละ 78 ได้รับผลกระทบทางอ้อม จึงกล่าวได้ว่าเหตุการณ์น้ำท่วมกระทบต่อการลงทุนของญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก

แม้กระนั้นก็ตาม คำตอบเบื้องต้นต่อคำถามที่ว่าญี่ปุ่นจะถอนการลงทุนหรือไม่ นั่นคือ “ไม่”

เนื่องจากการลงทุนโดยตรงของบริษัทญี่ปุ่นและบริษัทต่างชาติอื่นๆ เป็นธุรกรรมหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจระยะยาว การถอนการลงทุนไม่ใช่สิ่งที่ดำเนินการได้ทันที โดยทั่วไปจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่การวางแผนการลงทุนก่อนหน้าการลงทุนจริง 2-3 ปี กรณีของบริษัทญี่ปุ่นมักจะมีการวางแผนระยะยาว 3-5 ปีล่วงหน้า แต่เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งนั้น มีผลกระทบอย่างมากที่ทำให้บริษัทญี่ปุ่นต้องพิจารณากระจายความเสี่ยง โดยบางรายแทนที่จะขยายโรงงานเพิ่มเติมในพื้นที่น้ำท่วมก็กระจายไปตั้งที่อื่น เช่น ภาคตะวันออก ที่จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง หรือขยายไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่โคราช แต่มิใช่การปิดโรงงานย้ายไปที่อื่นทันที

กรณีของบริษัทฮอนด้าได้ประกาศแผนการขยายการลงทุน ในโรงงานผลิตรถยนต์นอกกรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อผลิตรถยนต์เล็กรุ่นบริโอสำหรับลูกค้าในประเทศอินโดนีเซียโดยเฉพาะ นอกเหนือจากรุ่นแจ๊ซ ซีอาร์วี และฟรียด์ ที่ผลิตอยู่ในปัจจุบัน แม้ฮอนด้าจะยังคงลงทุนในไทยเพื่อทดแทน

ส่วนที่เสียหายจากน้ำท่วม และชี้แจงว่าการที่จะขยายโรงงานในประเทศอินโดนีเซีย เป็นแผนที่วางไว้ตั้งแต่ก่อนน้ำท่วมในประเทศไทย ไม่ใช่การย้ายฐานการผลิตไปอินโดนีเซียก็ตาม เหตุการณ์ภัยธรรมชาติกลายเป็นอีกความเสี่ยงประการหนึ่งของการลงทุนในไทย นอกจากปัญหาความไม่สงบทางการเมือง การขยายการลงทุนในกลุ่มอาเซียนของญี่ปุ่น จึงเป็นประเด็นที่น่าติดตามต่อไปว่า เป็นการกระจายความเสี่ยงจากที่ได้ลงทุนไปแล้วจำนวนมากในประเทศไทยหรือไม่

ในอดีตที่ผ่านมาค่าเงินเยนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บริษัทญี่ปุ่นจำเป็นต้องขยายการลงทุนไปต่างประเทศเพื่อลดต้นทุนการผลิต ซึ่งปัจจัยนี้ก็ยังคงเป็นสาเหตุหนึ่งของการลงทุนญี่ปุ่นในต่างประเทศ ดังนั้นค่าเงินเยนที่แข็งค่าขึ้นในช่วงระยะเวลาก่อนหน้ารัฐบาลอาเบะเข้ารับตำแหน่ง ยังคงมีผลต่อการตัดสินใจของบริษัทญี่ปุ่น นอกจากนั้นแล้ว เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศของญี่ปุ่นเริ่มอึมครึม อัตราการเกิดของประชากรน้อยลง ทำให้ตลาดในประเทศขยายตัวในอัตราที่ต่ำลงหรือหดตัวลง ทำให้ญี่ปุ่นต้องแสวงหาแหล่งทำธุรกิจในต่างประเทศ ในช่วงที่ผ่านมาบริษัทญี่ปุ่นไปลงทุนในจีนเป็นจำนวนมาก ต่อมามีปัญหาเรื่องกฎระเบียบในจีนเปลี่ยนแปลงบ่อย ค่าแรงในมณฑลแถบชายฝั่งทะเลเพิ่มสูงขึ้น และล่าสุด

หลังเกิดปัญหาพิพาทระหว่างญี่ปุ่นและจีนที่ต้องการครอบครองหมู่เกาะเซ็นกาคุ หรือเฉียวหยู ทำให้บริษัทญี่ปุ่นมีความต้องการกระจายความเสี่ยงจากการลงทุนในจีน เกิดเป็นนโยบายที่เรียกว่า China Plus One กล่าวคือนอกจากลงทุนในประเทศจีนแล้ว บริษัทที่มีกำลังทุนพอเพียง จะเลือกลงทุนประเทศใดประเทศหนึ่งในแถบอาเซียนเพื่อกระจายความเสี่ยง แต่ในอาเซียนมีตัวเลือกอยู่หลายประเทศด้วยกัน ญี่ปุ่นยังจะเลือกประเทศไทยอีกต่อไปหรือไม่ เป็นคำถามที่ต้องหาคำตอบต่อไป เพราะทั้งเหตุการณ์น้ำท่วม และความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองของไทยกลายมาเป็นปัญหาที่นักลงทุนต่างชาติพิจารณาเป็นความเสี่ยงของการลงทุนประการหนึ่ง

2.3 สาขาการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Japan) มีรายงานสถิติการลงทุนในต่างประเทศของบริษัทญี่ปุ่นแยกตามประเทศที่ลงทุนและตามรายสาขาอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาการลงทุนของญี่ปุ่นในกลุ่มอาเซียนพบว่า มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมการผลิตในกลุ่มอาเซียนทุกประเทศ โดยญี่ปุ่นลงทุนในสาขานี้ในประเทศไทยสูงกว่าประเทศอาเซียนอื่นๆ คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 5.6 ของการลงทุนในสาขาอุตสาหกรรมการผลิตในต่างประเทศทั้งหมดของญี่ปุ่น (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1

การลงทุนญี่ปุ่นในสาขาอุตสาหกรรมการผลิตในกลุ่มอาเซียน

หน่วย: พันล้านเยน

ประเทศ	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	รวม
ไทย	132.8	215.2	300.1	193.3	123.5	159.9	221.1	298.8	1,644.7
สิงคโปร์	69.2	64.2	102	30	56.7	222.5	140	119.5	804.1
มาเลเซีย	35	332.1	14.9	29.6	42.4	54.8	70.6	46.6	626
อินโดนีเซีย	111.5	66.2	63.7	19.5	51.9	31.5	148.7	224.1	717.1
ฟิลิปปินส์	61.3	28.9	26.5	47.3	64.7	30.1	43.1	45.3	347.2
เวียดนาม	20.2	43.7	47.8	74.5	45.2	34.5	85.4	121.1	472.4
รวมสาขาการผลิต	2,886.6	4,016.6	4,672.2	4,651.2	3,083.1	1,550.7	4,559.9	3,938	29,358.3
รวมทุกสาขา	5,045.9	5,845.9	8,660.7	13,232	6,989.6	4,938.8	9,126.2	9,778.2	63,617.3

ที่มา: สถิติการลงทุนญี่ปุ่นในต่างประเทศของ Bank of Japan

หมายเหตุ: อุตสาหกรรมการผลิตในที่นี้ประกอบด้วย อาหาร สิ่งทอ ไม้และกระดาษ เคมีภัณฑ์และยา ปิโตรเลียม ยางและ
เครื่องหนัง แก้วและเซรามิกส์ เหล็กและโลหะและอลูมิเนียม เครื่องจักรและอุปกรณ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์
ยานยนต์และอุปกรณ์ขนส่ง เครื่องมืออุปกรณ์ความเที่ยงตรงสูง

ในอุตสาหกรรมอื่นๆ ญี่ปุ่นเน้นการลงทุนบางสาขาในบางประเทศ เช่น อินโดนีเซีย จะลงทุนในด้าน
เหมืองแร่มากเป็นอันดับหนึ่งในกลุ่มอาเซียน (ดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2

การลงทุนญี่ปุ่นในสาขาเหมืองแร่ในกลุ่มอาเซียน

หน่วย: พันล้านเยน

ประเทศ	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	รวม
ไทย	0.5		1.1		0.8		0.1	0.1	2.6
สิงคโปร์		4.1		0.8	15.8	3	4.5	3.6	31.8
มาเลเซีย	0.5		0.5	0.7	1.7	3.5	1.4	0.6	8.9
อินโดนีเซีย	4.1	2.6	22.3	19.9	25.6	4.4	11	0.6	90.5
ฟิลิปปินส์	2.5	7.5	8	7.3	10.7	9.3	5.4	2.1	52.8
เวียดนาม	0.2	1.6	1.7	1.3	0.1	1.7	1.4	2.3	10.3
รวมสาขาเหมืองแร่	150.7	183.5	478	1072	603.6	797	1,300.9	1,660.2	6,245.9

ที่มา: สถิติการลงทุนญี่ปุ่นในต่างประเทศของ Bank of Japan

ในช่วงเริ่มต้นของการลงทุนญี่ปุ่นในประเทศไทย ในยุคของการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้านั้น สามสาขาหลักที่บริษัทญี่ปุ่นมีการลงทุนจำนวนมาก ได้แก่ สิ่งทอ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน และรถยนต์ ต่อมาได้ขยายมาผลิตสินค้าประเภทต่างๆ เพื่อการส่งออก ซึ่งสินค้าที่โดดเด่นก็คือผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ และมีการขยายการลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นในสาขานี้อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่เมื่อเกิดวิกฤตต้มยำกุ้งขึ้นเศรษฐกิจในประเทศไทยตกต่ำ การบริโภครถยนต์ในประเทศลดลง ทำให้บริษัทญี่ปุ่นต้องหันไปส่งออกรถยนต์ที่ผลิตในไทยไปต่างประเทศ พลิกวิกฤตเป็นโอกาสให้อุตสาหกรรมรถยนต์ของไทยขยายตัวต่อมา

ดังนั้น ในระยะหลังนี้การลงทุนของญี่ปุ่นในสาขายานยนต์ มีมูลค่าการลงทุนเป็นอันดับหนึ่งแทนที่อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็นจำนวนโครงการหรือมูลค่าการลงทุนก็ตาม แม้จะมีบางช่วงเวลาที่มีการลงทุนในสาขาอิเล็กทรอนิกส์อาจจะแซงหน้าไปบ้าง จากสถิติการลงทุนของญี่ปุ่นแยกตามประเภทกิจการที่ให้การส่งเสริมการลงทุนในปี พ.ศ. 2555 ตามตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าการลงทุนผลิตชิ้นส่วนยานยนต์มาอันดับหนึ่ง ถัดมาเป็นชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์ ตามด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์โลหะและชิ้นส่วนโลหะในลำดับที่สาม ชิ้นส่วนพลาสติกและผลิตภัณฑ์พลาสติกในลำดับที่สี่ และผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ในลำดับที่ห้า ส่วนการผลิตเครื่องจักรและชิ้นส่วนแม้มูลค่าการลงทุนจะอยู่ในลำดับที่หก แต่จำนวนโครงการสูงถึง 75 โครงการ

ตารางที่ 3

โครงการขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากญี่ปุ่น 10 ประเภทแรกในปี 2555

ประเภท	จำนวนโครงการ	มูลค่าเงินลงทุน (พันล้านบาท)
4.10 กิจการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์	152	124.03
5.5 กิจการผลิตชิ้นส่วนและ/หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือชิ้นส่วนและ/หรืออุปกรณ์ที่ใช้กับผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์	89	60.56
4.3 กิจการผลิตผลิตภัณฑ์โลหะ รวมทั้งชิ้นส่วนโลหะ	84	17.83
6.12 กิจการผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกหรือเคลือบด้วยพลาสติก	79	17.70
5.4 กิจการผลิตผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์	10	15.96
4.2 กิจการผลิตเครื่องจักร อุปกรณ์ และชิ้นส่วน	75	15.77
6.11 กิจการผลิตผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี	4	11.20
2.13 การผลิตเหล็กขั้นปลาย	3	11.18
1.11 กิจการผลิตหรือถนอมอาหาร หรือสิ่งปรุงแต่งอาหารโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย	17	7.34
4.12 การผลิตรถจักรยานยนต์ขนาดใหญ่	2	6.18

ที่มา: สำนักความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

3. ผลสำรวจความคิดเห็นของนักลงทุนญี่ปุ่น ต่อทิศทางการลงทุนในประเทศไทย

3.1 ผลการสำรวจของธนาคารความร่วมมือ ระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JBIC)

ธนาคารความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น หรือ JBIC ทำการสำรวจความสนใจต่อการลงทุนในต่างประเทศของบริษัทญี่ปุ่นทุกปี เป็นการสำรวจที่ได้รับความนิยมเชื่อถือเป็นอย่างมาก ผลการสำรวจล่าสุดของปี พ.ศ. 2555 ในตารางที่ 4 พบว่าในช่วงระยะประมาณ 3 ปีข้างหน้า บริษัทญี่ปุ่นสนใจจะลงทุนในไทยเป็นอันดับที่ 4 ในอดีตประเทศไทย

เคยขึ้นถึงลำดับที่ 2 แต่ต่อมาก็ลดลงมาอยู่ลำดับ 3 จนปัจจุบันมาอยู่ลำดับที่ 4 เนื่องจากมีประเทศต่างๆ ในเอเชียแข่งขันกันดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ อินโดนีเซียเป็นประเทศที่ได้รับความนิยมอย่างมาก หลังจากมีความสงบทางการเมืองติดต่อกันมาหลายปี เศรษฐกิจพัฒนาเติบโต ทำให้ระยะหลังมีบริษัทญี่ปุ่นเริ่มขยายการลงทุน ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1 ว่าในปี พ.ศ. 2554 และปี พ.ศ. 2555 การลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตของญี่ปุ่นในอินโดนีเซีย เติบโตอย่างก้าวกระโดด มีศักยภาพในการที่จะเป็นแหล่งรองรับการลงทุน เพื่อกระจายความเสี่ยงหลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมของไทย

ตารางที่ 4

ผลสำรวจของ JBIC เกี่ยวกับประเทศ/ภูมิภาคที่น่าสนใจลงทุนในช่วง 3 ปีข้างหน้า

อันดับ			ประเทศ/ ภูมิภาค	จำนวนบริษัท			สัดส่วนคิดเป็นร้อยละ (%)		
2555	2554	2553		2555 (514)	2554 (507)	2553 (516)	2555	2554	2553
1	1	1	จีน	319	369	399	62.1	72.8	77.3
2	2	2	อินเดีย	290	297	312	56.4	58.6	60.5
3	5	6	อินโดนีเซีย	215	145	107	41.8	28.6	20.7
4	3	4	ไทย	165	165	135	32.1	32.5	26.2
5	4	3	เวียดนาม	163	159	166	31.7	31.4	32.2
6	5	5	บราซิล	132	145	127	25.7	28.6	24.6
7	12	11	เม็กซิโก	72	29	25	14.0	5.7	4.8
8	7	7	รัสเซีย	64	63	75	12.5	12.4	14.5
9	8	8	สหรัฐอเมริกา	53	50	58	10.3	9.9	11.2
10	19	17	พม่า	51	7	5	9.9	1.4	1.0

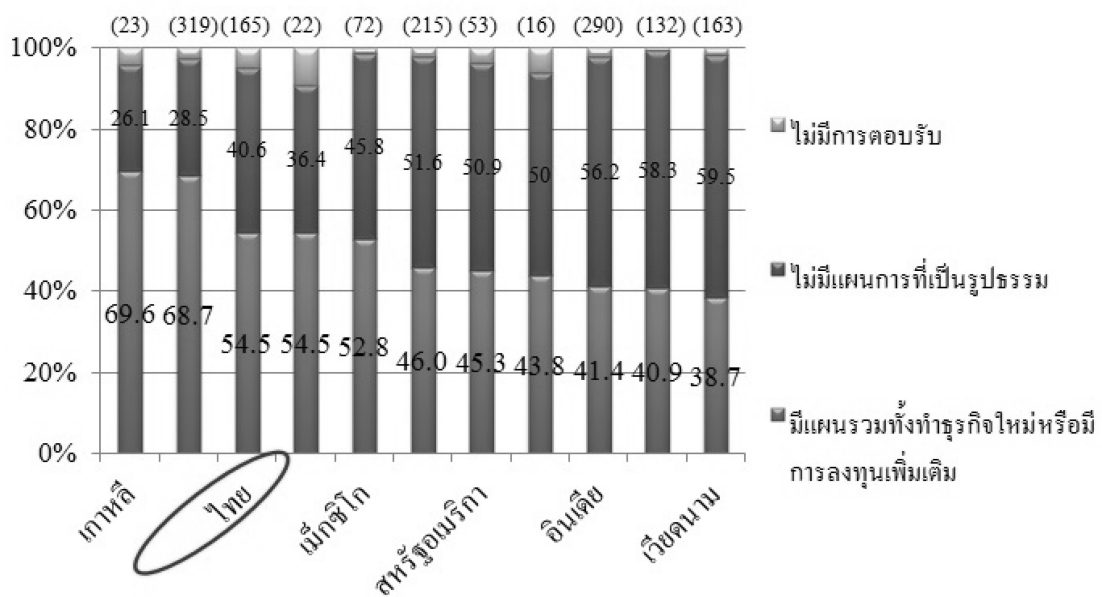
ที่มา: ผลการสำรวจของ JBIC ปี 2555

นอกจากนั้น ในการสำรวจของ JBIC ยังมีดัชนีอีกตัวหนึ่งเกี่ยวกับแผนการลงทุนจริง ที่ไม่ใช่เพียงความสนใจจะลงทุน กล่าวคือ ในจำนวนบริษัทที่ตอบคำถามว่าประเทศใดน่าสนใจสำหรับการลงทุนในระยะ 3 ปีข้างหน้า จะมีคำถามต่อเนื่องว่า บริษัทมีแผนลงทุนในประเทศเหล่านั้นหรือไม่ แผนภาพที่ 6 แสดงสัดส่วนของบริษัทญี่ปุ่น ที่ระบุว่า มีแผนจะลงทุน ซึ่งรวมถึงการทำธุรกิจใหม่หรือมีการขยายการลงทุน

เพิ่มเติม ในประเทศที่ตอบว่าน่าสนใจลงทุนในระยะ 3 ปีข้างหน้า ซึ่งประเทศไทยมีสัดส่วนของบริษัทญี่ปุ่นที่ตอบว่ามีแผนลงทุนจริงสูงเป็นลำดับที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยยังเป็นแหล่งลงทุนที่บริษัทญี่ปุ่นยังต้องการขยายการลงทุนอยู่ แต่ในระยะยาวที่มากกว่า 3 ปี ประเทศไทยก็อาจเผชิญกับการแข่งขันจากประเทศอื่นๆ มากยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 6

ผลการสำรวจของ JBIC เกี่ยวกับแผนการลงทุนจริงในประเทศที่มีศักยภาพ



ที่มา: ผลการสำรวจของ JBIC ปี 2555: Outlook for Japanese Foreign Direct Investment (24th Annual Survey) as of June 7, 2013

ตารางที่ 5 แสดงเหตุผลของบริษัทญี่ปุ่นที่เลือกลงทุนในไทย อันดับแรก คือ ศักยภาพของการขยายตัวของตลาดภายในประเทศ ตามด้วยอัตราค่าแรงที่ยังอยู่ในระดับที่เหมาะสม และการมีฐานผู้ผลิตชิ้นส่วนต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยได้คะแนน

ข้อนี้มากกว่าจีนหรืออินโดนีเซีย แม้ว่าจะมากกว่าเพียงเล็กน้อยก็ตาม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งของประเทศไทยด้านการมีผู้ผลิตชิ้นส่วนรองรับอุตสาหกรรมการผลิตที่ควรจะต้องรักษาไว้

ตารางที่ 5

ผลการสำรวจของ JBIC เหตุผลที่นักลงทุนญี่ปุ่นเลือกประเทศที่สนใจลงทุน

เหตุผล	ไทย (160)	จีน (312)	อินโดนีเซีย (208)	เวียดนาม (160)
ศักยภาพของการขยายตัวของตลาดภายในประเทศ	53.1%	73.4%	83.7%	67.5%
อัตราค่าแรงที่ยังอยู่ในระดับที่เหมาะสม	36.3%	26.6%	40.4%	58.8%
การมีฐานผู้ผลิตชิ้นส่วนต่างๆ	30.6%	27.9%	27.9%	NA
ขนาดของตลาดภายในประเทศในปัจจุบัน	27.5%	46.8%	26.0%	NA
การกระจุกตัวของอุตสาหกรรม	26.9%	22.1%	NA	NA

ที่มา: ผลการสำรวจของ JBIC ปี 2555

3.2 ผลการสำรวจความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติของบีโอไอ

นอกจากนี้ จากผลการสำรวจล่าสุดที่บีโอไอ ร่วมกับ บริษัท ไบรอัน เคฟ (ประเทศไทย) จำกัด ทำการสำรวจความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติในไทยในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน ปี พ.ศ. 2556 ดังแผนภาพที่ 7 มีบริษัทญี่ปุ่นที่ลงทุนอยู่ในไทยตอบแบบสอบถามจำนวน 255 ราย ต่อคำถามเกี่ยวกับ

แผนการลงทุนในประเทศไทยในปี 2556 พบว่าร้อยละ 58 หรือ 149 รายจะรักษาระดับของการลงทุนในปัจจุบัน อีกร้อยละ 40 หรือ 101 รายจะขยายการลงทุนในไทย มีเพียงร้อยละ 2 หรือ 5 รายเท่านั้นที่ตอบว่าจะลดระดับการลงทุนในไทย และไม่มีบริษัทญี่ปุ่นรายใดที่ตอบว่าจะถอนการลงทุนออกจากประเทศไทย

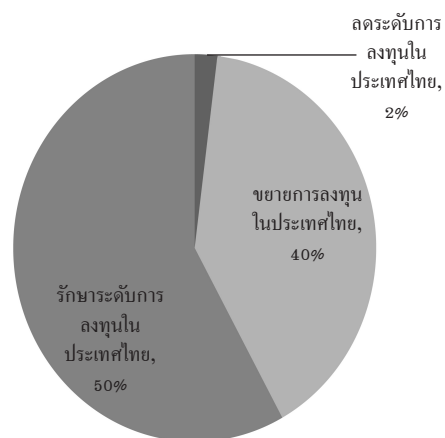
แผนภาพที่ 7

แผนการลงทุนในประเทศไทยของนักลงทุนญี่ปุ่นในปี 2556

แผนการลงทุนในประเทศไทย ของนักลงทุนสัญชาติญี่ปุ่นในปี 2556	จำนวนกลุ่มตัวอย่างและ สัดส่วนของผู้ที่ตอบ
รักษาระดับการลงทุนในประเทศไทย	149
สัดส่วน (%)	52.42%
ขยายการลงทุนในประเทศไทย	101
สัดส่วน (%)	29.51%
ลดระดับการลงทุนในประเทศไทย	5
สัดส่วน (%)	1.00%
ถอนการลงทุนในประเทศไทย	0
สัดส่วน (%)	0.00%

หมายเหตุ: จากแบบสอบถามจำนวน 500 ชุด ประกอบด้วยนักลงทุนญี่ปุ่น 255 ราย

ที่มา: บริษัท ไบรอัน เคฟ (ประเทศไทย) จำกัด



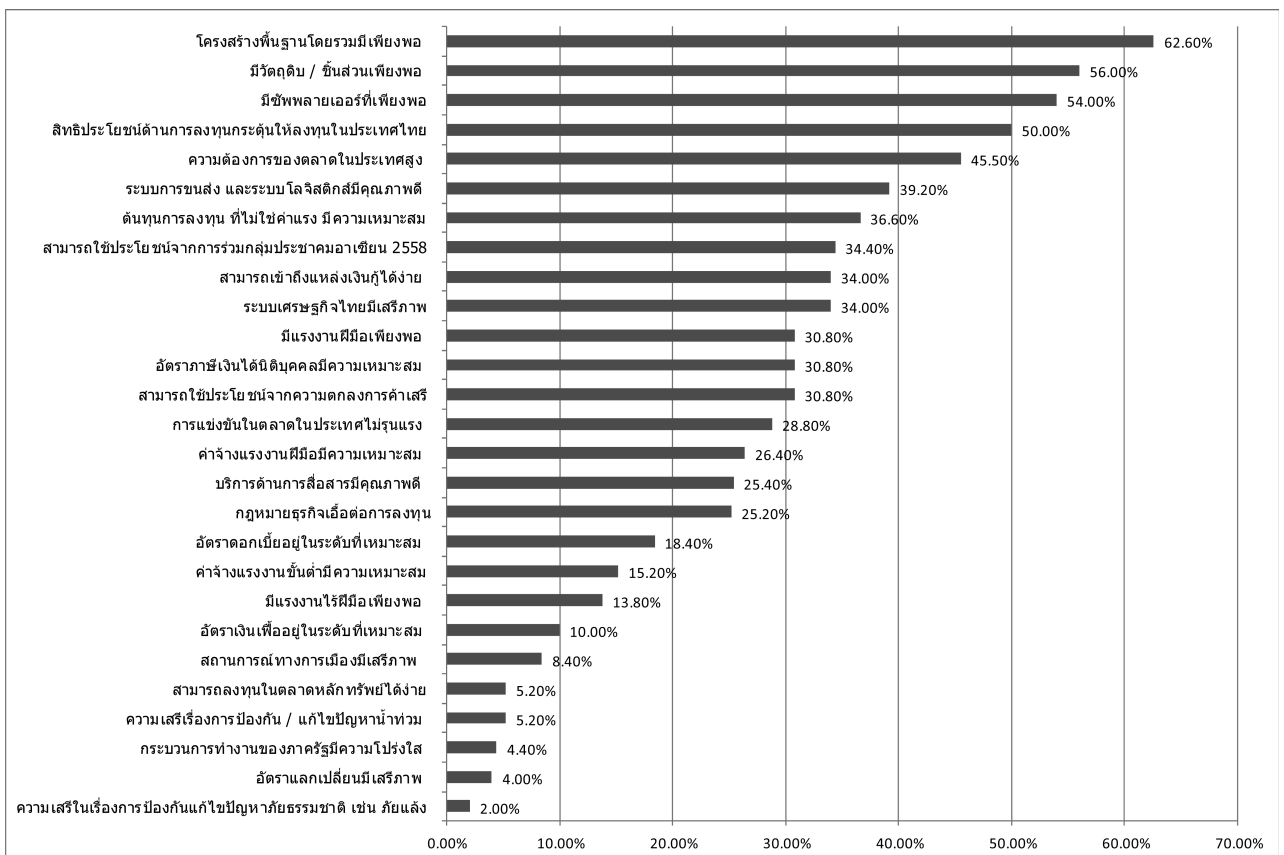
ที่มา: ผลการสำรวจความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติประจำปี 2556 โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และบริษัท ไบรอัน เคฟ (ประเทศไทย) จำกัด

จากแผนภาพที่ 8 เหตุผลที่บริษัทญี่ปุ่นตอบว่าตั้งใจที่จะรักษาระดับการลงทุนในปัจจุบันหรือตั้งใจที่จะขยายการลงทุนในไทย อันดับแรก คือ ประเทศไทยมีโครงสร้างพื้นฐานโดยรวมอย่างพอเพียง

อันดับที่สองคือ มีชิ้นส่วนและวัตถุดิบเพียงพอ อันดับสาม มีซัพพลายเออร์หรือผู้ผลิตชิ้นส่วนเพียงพอ อันดับที่สุดคือ สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุนมีเพียงพอ และอันดับที่ห้า คือ ความต้องการของตลาดในประเทศมีสูง

แผนภาพที่ 8

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรักษาระดับหรือขยายการลงทุนในไทยของบริษัทญี่ปุ่น



ที่มา: ผลการสำรวจความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติประจำปี 2556 โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และบริษัท ไบรอัน เคฟ (ประเทศไทย) จำกัด

หมายเหตุ: จากแบบสอบถามจำนวน 500 ชุด ประกอบด้วยนักลงทุนญี่ปุ่น 255 ราย และเป็นนักลงทุนไทย 250 ราย ที่ตัดสินใจจะรักษาระดับหรือขยายการลงทุนในไทย

4. ความสนใจของนักลงทุนญี่ปุ่นต่อการลงทุนในประเทศไทยในอนาคต

แผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ทิศทางของการลงทุนญี่ปุ่นในไทยในระยะยาวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนตารางที่ 5 ซึ่งให้เห็นว่านักลงทุนญี่ปุ่นยังสนใจที่จะขยายการลงทุนในไทยในระยะใกล้ ขณะที่ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา มีเหตุการณ์บางประการที่ชี้ให้เห็นว่าความสนใจต่อการลงทุนในไทยยังมีสูง ที่ทำให้คาดการณ์ได้ว่าการลงทุนจากญี่ปุ่นจะเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ ธนาคารระดับท้องถิ่นหรือธนาคารในภูมิภาคของญี่ปุ่น (Regional Bank) ทอยกันเข้ามาตั้งสำนักงานตัวแทน (Representative Office) ในไทยเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้การสนับสนุนหรือบริการแก่บริษัทญี่ปุ่น ที่เป็นลูกค้าของตนที่มาจากจังหวัดหรือภูมิภาคที่ธนาคารตั้งอยู่ เช่น การสนับสนุนด้านข้อมูล การให้คำแนะนำแก่ลูกค้าต่อการลงทุนในไทย

ธนาคารญี่ปุ่นหลายแห่งได้จัดทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding หรือ MOU) กับบีโอไอเพื่อความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การร่วมมือจัดสัมมนาโอกาสการลงทุนในไทยแก่ลูกค้าของธนาคาร ตารางที่ 6 แสดงการจัดทำ

MOU ระหว่างบีโอไอกับหน่วยงานญี่ปุ่น หน่วยงานแรกที่บีโอไอลงนามคือ Shoko Chukin Bank ซึ่งเป็นธนาคาร SME ของรัฐบาลญี่ปุ่น ลงนามความร่วมมือในปี พ.ศ. 2538 โดยธนาคารส่งผู้เชี่ยวชาญมาประจำอยู่ที่บีโอไอจนถึงปัจจุบัน แตกต่างจากธนาคารอื่นๆ ที่เป็นการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมส่งเสริมการลงทุนร่วมกันหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลเท่านั้น

ช่วงปี พ.ศ. 2544-2546 บีโอไอลงนาม MOU กับธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นซึ่งขณะนั้นมีทั้งหมด 4 แห่ง ต่อมาควรวรรณเหลือ 3 แห่ง ได้แก่ ธนาคาร Tokyo-Mitsubishi UFJ ธนาคาร Sumitomo Mitsui และธนาคาร Mizuho เพื่อความร่วมมือในการชักจูงบริษัทญี่ปุ่นมาลงทุนในไทย รวมทั้งให้การสนับสนุนด้านข้อมูลหรือสิทธิประโยชน์การลงทุนต่อลูกค้าของธนาคารเหล่านั้น การจัดทำ MOU ทั้งช่วงไป จนระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาเริ่มมีอีกหลายธนาคาร หรือองค์กรในภูมิภาคของญี่ปุ่นขอจัดทำ MOU กับ บีโอไอ ได้แก่ ธนาคาร Shiga ธนาคาร Hokuriku ธนาคาร Hyakugo รวมทั้งธนาคารเจบีค (Japan Bank for International Cooperation) โดยสาขาคันไซ

ตารางที่ 6

การจัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่างบีโอไอกับหน่วยงานญี่ปุ่น

วันที่	บันทึกความเข้าใจระหว่าง บีโอไอกับหน่วยงานญี่ปุ่น
10 มิ.ย. 2556	ธนาคารชิกะ
25 ม.ค. 2556	ธนาคารโฮคุริคุ
29 พ.ย. 2555	องค์กรส่งเสริมเศรษฐกิจระหว่างประเทศของเขตคิวชู
24 ต.ค. 2555	ธนาคารเฮียวกุโกะ
12 ก.ย. 2554	ธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JBIC)
16 มิ.ย. 2547	เมืองโยโกฮาม่า ประเทศญี่ปุ่น
24 ก.พ. 2546	E-Asia Marketplace Fukuoka Promotion Council
26 ส.ค. 2545	ธนาคารซูมิโตโม มิตซูบิชิ แบงกิ้ง คอร์ปอเรชั่น
12 มี.ค. 2545	ธนาคารแห่งโตเกียว-มิตซูบิชิ
26 ส.ค. 2545	ธนาคารมิซูโฮ คอร์ปอเรท
14 พ.ย. 2544	ยูเอฟเจ กรุ๊ป (ธนาคารซันวา และ ธนาคารโตไก)
ต.ค. 2538	ธนาคารโซโก ชูกิน

ที่มา: สำนักการตลาดเพื่อการลงทุน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

นอกจากนี้ จำนวนของคณะนักธุรกิจญี่ปุ่น หรือคณะของบริษัท SME ญี่ปุ่น จัดโดยจังหวัดต่างๆ ของญี่ปุ่น ธนาคารภูมิภาค หรือหอการค้าในภูมิภาค ที่เดินทางมาศึกษาสู่ทางการลงทุนในไทยในช่วงปี 2555-2556 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การขอ พังการบรรยายเกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมการลงทุน โอกาสและสู่ทางการลงทุนในไทยจากบีโอไอชี้ให้เห็น ถึงแนวโน้มของความสนใจของญี่ปุ่นต่อประเทศไทย ที่ยังแข็งแกร่งอยู่

5. การส่งเสริมความร่วมมือด้านการลงทุน ระหว่างบริษัทเอสเอ็มอีไทยและญี่ปุ่น

ในอดีตบีโอไอนโยบายส่งเสริมการลงทุน ที่กำหนดให้บริษัทที่ได้รับการส่งเสริมต้องมีหุ้นไทย ข้างมาก แต่กระแสของโลกาภิวัตน์ที่สนับสนุนการ แข่งขันเสรี ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนนโยบาย โดยปัจจุบัน เปิดให้ต่างชาติมีโอกาสลงทุนโดยถือหุ้นข้างมากหรือ

ทั้งหมดได้ ในอุตสาหกรรมการผลิตและการบริการ ยกเว้นกิจการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ การประมง การสำรวจและการทำเหมืองแร่ และกิจการบริการ ตามบัญชีหนึ่งท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ ของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 รวมทั้งกิจการบริการ ที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้มีหุ้นไทยข้างมาก โดย กิจการยกเว้นเหล่านี้ต้องมีหุ้นไทยไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 ขึ้นไป นโยบายการลงทุนเสรีทำให้บีโอไอถูกวิพากษ์ ในหลายโอกาส รวมถึงประเด็นที่เสนอให้บีโอไอ กำหนดเงื่อนไขการถ่ายทอดเทคโนโลยีของบริษัทข้าม ชาติ อันที่จริงแล้วบีโอไอได้ผ่อนผันเงื่อนไขการลงทุน ขึ้นต่ำ ซึ่งกำหนดไว้ที่ 1 ล้านบาท เหลือเพียงห้าแสน บาทสำหรับกิจการบางประเภท โดยจะต้องมีหุ้นไทย ร้อยละ 51 ขึ้นไป เพื่อสนับสนุนการลงทุนของบริษัท ขนาดเล็กและขนาดกลาง หรือเอสเอ็มอีของไทย

ในที่นี้ ผู้เขียนจะไม่ยกประเด็นของผลดีผล เสียของการลงทุนจากต่างประเทศซึ่งมีบทความต่าง ๆ

นำเสนอไว้แล้ว แต่จะนำเสนอข้อคิดเห็นบางประการต่อการใช้ประโยชน์ จากการเข้ามาลงทุนในไทยของบริษัทเอสเอ็มอีญี่ปุ่นซึ่งระยะหลังมีแนวโน้มเข้ามาลงทุนมากขึ้น เพราะต้องยอมรับว่าหากเราปิดกั้นการลงทุนจากต่างประเทศ ในขณะที่ทุนไทยยังไม่พร้อม บริษัทข้ามชาติก็สามารถเลือกไปลงทุนในประเทศอื่นได้

บีโอไอมีนโยบายที่จะสร้างโอกาสของการทำธุรกิจร่วมกันของบริษัทเอสเอ็มอี หรือ SMEs ไทย และญี่ปุ่นให้มากขึ้นเรียกว่า *โครงการชักจูงการลงทุน และเชื่อมโยงผู้ประกอบการ SMEs ญี่ปุ่น และ SMEs ไทย* ในขั้นแรกกำหนดระยะเวลาดำเนินการประมาณ 1 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงทางธุรกิจระหว่างผู้ประกอบการเอสเอ็มอีญี่ปุ่นในระดับ Tier 2 และ Tier 3 ที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย กับ เอสเอ็มอีไทย ให้ผู้ประกอบการไทยได้รับประโยชน์จากการลงทุนของญี่ปุ่น โดยบูรณาการการปฏิบัติงานของหน่วยงานภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรม เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน หรือ บีโอไอ และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ทั้งนี้ อุตสาหกรรมเป้าหมายได้แก่ผลิตภัณฑ์และชิ้นส่วนที่คนไทยยังผลิตไม่ได้ เช่น ชิ้นส่วนยานพาหนะบางประเภท (เช่น Automatic Transmission) เครื่องจักรกลและแม่พิมพ์ที่ต้องการความแม่นยำสูง (High Precision) โลหะและชิ้นส่วนที่มีความเที่ยงตรงสูง (High Precision) ชิ้นส่วนเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ ชิ้นส่วนไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ ชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์สารสนเทศ และโพรเซสซอร์ ซอฟต์แวร์ ผลิตภัณฑ์ Engineering Plastic และ Composite Material เป็นต้น

กิจกรรมที่จะดำเนินการ ได้แก่ การสร้างโอกาสให้บริษัทเอสเอ็มอีไทยและญี่ปุ่นได้พบกันผ่านกิจกรรมจับคู่ทางธุรกิจ เพื่อรับทราบธุรกิจและความต้องการที่จะขยายธุรกิจดังกล่าวของอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การจับคู่ธุรกิจเป็นงานยาก ต้องอาศัยให้

ทั้งสองฝ่ายรู้จักกันอย่างเพียงพอ ไว้เนื้อเชื่อใจกันก่อนแล้วจึงจะเริ่มทำธุรกิจร่วมกันได้ จากนั้นเมื่อมีการร่วมมือทางธุรกิจจริง ก็เกิดโอกาสให้ฝ่ายไทยได้เรียนรู้เทคโนโลยี หรือได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งโดยส่วนตัวผู้เขียนเชื่อว่าเทคโนโลยีหรือวิทยาการที่ก้าวหน้านั้นไม่มีใครมาสอนเรา แต่เราต้องพยายามเรียนรู้เอาเอง คนไทยต้องพยายามเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้น จากการที่ญี่ปุ่นได้เข้ามาลงทุนในไทยเป็นเวลานาน แน่ใจว่าได้เกิดการถ่ายทอดวิทยาการหรือเทคโนโลยีในระดับการปฏิบัติงาน (Operation) เช่น การควบคุมเครื่องจักรอุปกรณ์ การควบคุมคุณภาพการผลิต สามารถตรวจสอบสินค้าได้ว่าผ่านหรือไม่ผ่าน การเรียนรู้ระบบ 5 ส. ระบบไคเซน ฯลฯ แต่ทั้งหมดยังเป็นการเรียนรู้ในระดับของการบริหารจัดการการผลิต แต่หากต้องการให้เกิดการถ่ายทอดให้คนไทยทำวิจัยหรือพัฒนาได้ ออกแบบได้ คนไทยจะต้องไขว่คว้าเรียนรู้ให้มากขึ้น ไม่มีใครให้อะไรเราฟรีๆ

6. บทสรุป

บทความนี้ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ แนวโน้มการลงทุนของญี่ปุ่นในระยะปัจจุบันและผลการสำรวจต่างๆ เพื่อตอบคำถามว่า ผลจากการแข็งค่าของเงินบาทและการอ่อนค่าของเงินเยนในช่วงต้นปี พ.ศ. 2556 จะทำให้การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยลดลงหรือไม่ ซึ่งคำตอบเบื้องต้นคือ “ไม่” แต่ความน่าลงทุนของประเทศไทยลดลงจากอดีตจากสองปัจจัยหลัก คือ ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง และความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ขณะที่ประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียน เช่น อินโดนีเซีย เพิ่มความน่าลงทุนมากขึ้นจากการเติบโตของเศรษฐกิจในประเทศ การกระจายความเสี่ยงการลงทุนในอนาคตโดยการขยายการลงทุนในประเทศอื่นแทนการตั้งฐานผลิตในประเทศไทยเพียงแห่งเดียวย่อมเป็นสิ่งที่บริษัทญี่ปุ่นขนาดใหญ่จะพิจารณาอย่างแน่นอน ดังเช่น นโยบาย China Plus One ที่บาง

บริษัทเริ่มดำเนินการแล้ว หลังจากปัญหาข้อพิพาทระหว่างญี่ปุ่นและจีน แต่บริษัทเอสเอ็มอีญี่ปุ่นที่ไม่มีกำลังเพียงพอจะตั้งโรงงานในหลายประเทศพร้อมกัน คงจะต้องเลือกประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียว สำหรับบริษัทเหล่านี้ โอกาสที่จะเลือกมาลงไทยก็ยังมีสูง เนื่องจากการติดตามไปผลิตชิ้นส่วนให้บริษัทผู้ผลิตขนาดใหญ่ แต่หากสภาพแวดล้อมการลงทุนของไทยลดลง และประเทศอื่นเพิ่มความน่าลงทุนมากยิ่งขึ้น โอกาสที่บริษัทญี่ปุ่นขนาดใหญ่จะหันไปเพิ่มการลงทุนในประเทศอื่น โดยมีบริษัทเอสเอ็มอีญี่ปุ่นติดตามไปด้วย ก็มีความเป็นไปได้เช่นกัน

บรรณานุกรม

เอกสาร

- ธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JBIC). (2555). *รายงานผลการสำรวจการทำธุรกิจในต่างประเทศของบริษัทผู้ผลิตญี่ปุ่น Survey Report on Overseas Business Operations by Japanese Manufacturing Companies. Result of JBIC FY 2012 Survey: Outlook for Japanese Foreign Direct Investment (24th Annual survey) December 2012.*
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2554). ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 7/2554 เรื่องการขยายเวลาการยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักรที่นำเข้ามาทดแทนเครื่องจักรที่เสียหายจากอุทกภัย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2555). ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 1/2555 เรื่องมาตรการด้านภาษีอากรเพื่อฟื้นฟูการลงทุนจากวิกฤตอุทกภัย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2555). ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 2/2555 เรื่องมาตรการเพิ่มเติมด้านภาษีอากรเพื่อฟื้นฟูการลงทุนจากวิกฤตอุทกภัย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2556). สถิติการลงทุนจากต่างประเทศและสถิติการลงทุนจากญี่ปุ่น. รวบรวมโดยสำนักความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2556). สถิติการลงทุนภาพรวมและสถิติการลงทุนโครงการที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย. รวบรวมโดยสำนักสารสนเทศการลงทุน.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2556). ข้อมูลการจัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่างสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนกับหน่วยงานญี่ปุ่น. รวบรวมโดยสำนักการตลาดเพื่อการลงทุน.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2556). คู่มือการขอรับการส่งเสริมการลงทุน 2556.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และบริษัท ไบรอัน เพล (ประเทศไทย) จำกัด. (2556). ผลการสำรวจความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติ ประจำปี พ.ศ. 2556. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเฉพาะข้อมูลนักลงทุนสัญชาติญี่ปุ่น ภายใต้โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นนักลงทุนต่างชาติในประเทศไทย ประจำปี 2556.
- หอการค้าญี่ปุ่น กรุงเทพฯ. (2554). ผลการสำรวจแนวโน้มภาวะการดำเนินธุรกิจของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ประจำปี 2554 ครั้งที่ 16. (ภาษาญี่ปุ่น).

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Japan). สถิติ
การลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่น. จากเว็บไซต์
<http://www.boj.or.jp/statistics>

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. สถิติการ
ลงทุนจากต่างประเทศ. จากเว็บไซต์
<http://www.boi.go.th/index.php?page=index>.

(2555, มีนาคม, 21) สอนค้ายังไม่ย้ายฐานการ
ลงทุนไทยไปอินโดฯ. กรุงเทพธุรกิจ. จากเว็บไซต์
[http://www.bangkokbiznews.com/home/
detail/auto-mobile](http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/auto-mobile)